

S. Kęszka, M. Kieling, *Diecezja Kaliska parafie – kościoły – kaplice. Przeszłość i teraźniejszość. Opracowanie historyczno-źródłowe*, Kalisz 2016, ss. 913.

Jubileusz 1050-lecia Chrztu Polski przyniósł wiele doniosłych wydarzeń upamiętniających to fundamentalne dla naszej państwowości, przynależności do kultury cywilizacji zachodniej i świętego Kościoła wydarzenie. Centralne uroczystości odbyły się w Wielkopolsce, gdzie odnajdziemy korzenie państwa polskiego i która stała się przed wiekami naszą narodową chrzcielnicą. Wśród wielu inicjatyw odnoszących się do wiekopomnej decyzji księcia Mieszka I odnajdziemy m.in. okolicznościowe publikacje, które cieszą zwłaszcza bibliofili i historyków. O takie wydawnictwo pokusiła się diecezja kaliska, a z inicjatywą opracowania wyszedł jej ordynariusz bp Edward Janiak. To monumentalne dzieło, liczące ponad 900 stron, zostało przygotowane przez kapłanów, którzy oprócz posługi na rzecz diecezji od lat zajmują się pracą naukową - ks. prof. UAM dra hab. Michała Kielinga oraz ks. dra Sławomira Kęszkę. Prezentowana publikacja stała się również niejako zaczynem wprowadzającym w jubileusz 25-lecia diecezji kaliskiej, który był obchodzony w 2017 roku.

Wspomniana diecezja została utworzona w wyniku reorganizacji terytorialnej Kościoła katolickiego w Polsce, na mocy bulli *Totus Tuus Poloniae Populus*. Stała się wówczas jedną z trzynastu nowych diecezji w Polsce. Na ich tle wyróżniała się mocno złożonością swojego terytorium. Na nowo utworzoną diecezję kaliską, składały się bowiem części trzech dotychczasowych archidiecezji (gnieźnieńskiej, poznańskiej, wrocławskiej) i trzech diecezji (częstochowskiej, opolskiej, włocławskiej). Zorganizowanie z takiej mozaiki sprawnie funkcjonującej administracji kościelnej było dużym wyzwaniem. Zlecono je dotychczasowemu biskupowi pomocniczemu archidiecezji poznańskiej Stanisławowi Napierale, który kanoniczne rządy diecezją objął 25 marca 1992 roku, a więc w dniu jej erygowania na mocy wspomnianej bulli Jana Pawła II. Stolicą diecezji został Kalisz. Do godności kościoła katedralnego Ojciec Święty wyniósł najstarszą świątynię kaliską – kościół p.w. św. Mikołaja. Diecezja otrzymała także kościół konkatedralny w Ostrowie Wielkopolskim, którym została dotychczasowa fara p.w. św. Stanisława Biskupa Męczennika. Nowo powstałą diecezję wyżej wymieniona bulla papieska włączyła do Metropolii Poznańskiej.

Książka „Diecezja Kaliska” została podzielona na kilka wyodrębnionych rozdziałów. Otwiera ją słowo wstępne biskupa ordynariusza Edwarda Janiaka (s. 3-4). Kolejną część stanowi zwięzłe opracowanie dotyczące historii Kościoła na ziemi kaliskiej, rozumianej jako terytorium obecnej diecezji (s. 5-25). Jej dzieje są niezwykle bogate i sięgają początków naszej państwowości. Sam Kalisz, jest przecież miastem o najstarszej metryce historycznej w Polsce. W rozdziale tym omówiono następujące zagadnienia: Czasy chrystianizacji południowej Wielkopolski; Ziemia Kaliska w strukturach Kościoła polskiego do 1818 r.; Diecezja kujawsko-kaliska (1818-1925); Przynależność Ziemi Kaliskiej do Kościoła polskiego w XX w.; Utworzenie diecezji kaliskiej; Kuria

diecezji kaliskiej; Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Kaliskiej; Kapituły w diecezji; Jan Paweł II w Kaliszu; Dzieła związane z papieską wizytą. W tym miejscu prezentowanej publikacji otrzymaliśmy więc bardzo syntetyczny i precyzyjny przegląd najważniejszych wydarzeń z kościelnych dziejów ziem, wchodzących dzisiaj w skład diecezji kaliskiej.

Kolejną część publikacji stanowi wykaz sanktuariów diecezji kaliskiej (s. 26-27). W pierwszym rzędzie wymienione zostały miejsca kultu Najświętszej Maryi Panny. Na terenie diecezji funkcjonuje 13 sanktuariów maryjnych. W dalszej kolejności zaprezentowano inne miejsca kultu, na czele z sanktuarium św. Józefa w Kaliszu, które jest najbardziej rozpoznawalną jej wizytówką. Poza tym na terenie diecezji odnajdziemy: Diecezjalne Sanktuarium Miłosierdzia Bożego oraz Sanktuarium Jezusa Miłosiernego (oba w Kaliszu); Sanktuarium Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Kobylinie; Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Ostrowie Wielkopolskim; Diecezjalne Sanktuarium św. Wojciecha w Cieszęcinie; Diecezjalne Sanktuarium św. Idziego w Mikorzynie; Diecezjalne Sanktuarium św. Rocha w Mikstacie; Diecezjalne Sanktuarium Miłosiernego Jezusa Pięciorańskiego w Wieruszowie. Zapewne omyłkowo w tej części wykazu, zamiast w pierwszej, znalazły się dwa sanktuaria maryjne: Sanktuarium Matki Bożej Pięknej Miłości w Sadowie oraz Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy dla dekanatu trzcinickiego w Wodziejewie.

Następnie, w omawianej pozycji, zaprezentowano sylwetki błogosławionych Kościoła (s. 28-37). Z terenem dzisiejszej diecezji kaliskiej poprzez różne konotacje (miejsce urodzenia lub działalność duszpasterska, zakonna, zawodowa) związane są 23 beatyfikowane osoby. Większość z nich zostało wyniesionych na ołtarze, jako męczennicy. Wyjątek stanowi bł. Jolanta (Jolenta), patronka Wielkopolski, żona księcia Bolesława Pobożnego oraz bł. Rafał Chyliński. W kolejnej partii publikacji przedstawiono sylwetki biskupów ordynariuszy diecezji kaliskiej (s. 38-41) i ich biskupów pomocniczych (s. 42-43).

Najobszerniejszą częścią jest prezentacja parafii, kościołów i kaplic, jakie znajdują się na terenie diecezji kaliskiej (s. 44-898). Poprzedza ją wykaz skrótów bibliograficznych użytych przy poszczególnych opisach miejsc sakralnych. W publikacji przyjęto zasadę prezentacji według podziału na dekanaty. Przy opisie poszczególnych parafii odnajdziemy następujące informacje: dane kontaktowe; przynależące miejscowości lub ulice w przypadku parafii miejskich; liczba wiernych; informacje historyczne o miejscowości i świątyniach, także o wystroju architektonicznym wnętrza, najważniejszych zabytkach; wykaz kaplic filialnych; bibliografia; wykaz wykorzystanych źródeł archiwalnych; informacje o wizytacjach od momentu utworzenia diecezji kaliskiej; wykaz proboszczów XX i XXI w.; informacje duszpasterskie, m.in.: termin całodiennej adoracji, terminy odpustów; wykaz peregrynacji i misji świętych od momentu utworzenia diecezji kaliskiej. Każda prezentacja parafii została zaopatrzona w aktualną fotografię jej świątyni. Pochodzą one ze zbiorów Archiwum Diecezji Kaliskiej, Archiwum Dwutygodnika „Opiekun”. Na potrzeby wydawnictwa zostały też przekazane przez poszczególnych proboszczów.

Wydaje się, że w tej części dla większej przejrzystości można było informacje bibliograficzne i źródłowe umieścić na samym końcu opisu. Szkoda, że autorzy nie dodali też informacji o powołaniach kapłańskich i zakonnych z poszczególnych parafii przykładowo od 1945 roku. Są one nie tylko cenne dla historyków, ale w jakiejś mierze pokazują stan życia religijnego wiernych, świadomość wrażliwości eklesjalnej w rodzinach i wychowania do powołań w Kościele. Informacje takie można odnaleźć w wielu okolicznościowych schematyzmach i informatorach różnych diecezji. Podobnie ma się sprawa z brakiem informacji o wikariuszach pracujących w poszczególnych parafiach,

księżach emerytach i rezydentach, kapłanach pracujących poza diecezją, prowadzących działalność naukową. Te małe niedociągnięcia sprawiają, iż można odnieść wrażenie, że w diecezji wspólnotę prezbiterialną tworzą jedynie biskupi i proboszczowie, a tak przecież nie jest. Tę część publikacji zamyka indeks parafii (s. 899-909), który znacznie pomaga odnaleźć interesujące czytelnika dane. Całość prezentowanej pozycji kończy spis treści (s. 911-913).

Reasumując należy podkreślić, iż autorom udało się przygotować niezwykle obszerną i dojrzałą warsztatowo publikację, która dostarcza wielu cennych informacji dotyczących historii i teraźniejszości diecezji kaliskiej. Niewiele diecezji w Polsce może poszczycić się podobnymi wydawnictwami. Do uwag, które pojawiły się przy okazji omawiania poszczególnych części prezentowanej książki, dodałbym jeszcze kilka innych drobnych moim zdaniem uchybień. Pomimo jej znacznej objętości, wydaje się, że można było poszerzyć ją jeszcze o informacje dotyczące urzędów i instytucji diecezjalnych oraz pracujących w nich aktualnie kapłanów czy też przygotować oddzielny rozdział na temat zakonów posługujących w diecezji. Miałoby to nieznaczny wpływ na całość objętości książki, a dostarczyłoby kolejnej partii cennych danych. Być może warto było się postarać o recenzentów wydawniczych, którzy zwróciliby uwagę na powyższe postulaty i spowodowałiby dyskusję z autorami, którzy wówczas mieliby możliwość wzięcia ich ewentualnie pod uwagę przed ogłoszeniem drukiem swojego opracowania.

Podkreślić należy, że książka *Diecezja Kaliska parafie – kościoły – kaplice. Przeszłość i teraźniejszość. Opracowanie historyczno-źródłowe* została bardzo starannie wydana przez DANGRAF Kalisz na zlecenie Kurii Diecezji Kaliskiej. Autorem projektu okładki jest Anika Djoniziak. Przy opracowaniu całości autorzy korzystali ze współpracy i konsultacji Jerzego Aleksandra Splitta. Publikację należy polecić wszystkim miłośnikom historii wschodniej Wielkopolski, regionalistom, historykom Kościoła. Winna znaleźć się w państwowych i kościelnych bibliotekach oraz archiwach, zwłaszcza na obszarze dzisiejszej diecezji kaliskiej. W przypadku tego typu instytucji kościelnych zainteresować może także archidiecezje i diecezje, z terenów których została ona wydzielona w 1992 roku. Autorom zaś na koniec należą się szczerze gratulacje za przygotowanie tak obszernego i cennego opracowania.

ks. Jarosław Wąsowicz SDB